

**PORTRET SAN'AT ASARLARI ORQALI INSONNING ICHKI DUNYOSINI
TUSHUNISH VA TAHLIL QILISH****TO'LIYEVA RUXSORA YO'LDOSHBOY QIZI***Urganch davlat pedagogika instituti Tasviriy**san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi talabasi*

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada portret san'ati orqali insonning ichki dunyosini tushunish va tahlil qilish masalalari yoritilgan. Portret san'ati inson ruhiy olamini aks ettirishning muhim vositasi bo'lib, unda rang, yorug'lik, mimika va kompozitsiya kabi elementlar inson shaxsiyatini ifodalash uchun ishlatiladi. Maqolada tarixiy va zamonaviy portret san'atining o'ziga xos xususiyatlari, psixologik ta'siri va inson xarakterini ochib berishdagi o'rni tahlil qilingan. Portret san'atining inson psixologiyasiga ta'siri va uning san'at terapiyasida qo'llanilishi ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: portret san'ati, tasviriy san'at, inson psixologiyasi, ranglar ta'siri, mimika, san'at terapiyasi, kompozitsiya, psixologik portret, san'at tahlili.

Kirish

Tasviriy san'at insonning his-tuyg'ularini, ichki kechinmalarini va shaxsiy fazilatlarini ifodalashning muhim vositalaridan biridir. Xususan, portret janri inson qiyofasi orqali uning ruhiy olami, kayfiyati va shaxsiy xususiyatlarini aks ettirish imkonini beradi. Tarix davomida ko'plab rassomlar portret san'ati orqali inson xarakterini chuqur o'rganishga harakat qilganlar. Ushbu maqolada portret san'atining mohiyati, uning inson ichki dunyosini tushunishda tutgan o'rni va ta'sir kuchi tahlil qilinadi.

Portret san'ati va uning o'ziga xos xususiyatlari

Portret – bu inson qiyofasini tasvirlash orqali uning individual xususiyatlarini ochib berishga yo'naltirilgan san'at janridir. Portretlar odatda quyidagi turlarga bo'linadi:

Rasmiy portret – hukmdorlar, arboblar yoki taniqli shaxslarning rasmiy qiyofasini aks ettiruvchi tasvirlar.

Psixologik portret – insonning ichki olami va ruhiy kechinmalarini ko'rsatishga qaratilgan asarlar.

Avtoportret – rassomning o'zini tasvirlash orqali o'z ruhiy holatini aks ettirishi.

Jamoaviy portret – bir nechta insonlarning o'zaro aloqasi va shaxsiy xarakterlarini ochib beruvchi san'at asarlari.

Portret yaratishda rassom rang, yorug'lik, soyalar va kompozitsiya orqali inson qiyofasi bilan birga uning ichki dunyosini ham ifodalaydi.

Portret san'atida inson ichki dunyosini aks ettirish usullari

Portret janrining eng muhim xususiyatlaridan biri shundaki, u insonning tashqi ko'rinishini tasvirlash bilan birga, uning ichki holatini ham yoritadi. Rassomlar bunga turli usullar orqali erishadilar:

Ko'z ifodasi – inson ruhiy olamini aks ettirishning eng muhim vositalaridan biridir. Ko'zlardagi nigoh insonning his-tuyg'ularini va ichki kechinmalarini ochib berishga yordam beradi.

Mimikalar va tana tili – yuz ifodalari va tananing holati inson kayfiyatini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Rang tanlovi – ranglarning uyg'unligi yoki ziddiyati insonning ichki holatini aks ettirishga xizmat qiladi. Masalan, sovuq ranglar tushkunlik yoki qayg'uni, yorqin ranglar esa shodlik va ishonchni ifodalashi mumkin.

Kompozitsiya va fon – portretning umumiy tuzilishi va fon elementlari insonning hayoti va ichki dunyosiga oid qo'shimcha ma'lumot berishi mumkin.

Tarixiy va zamonaviy portret san'ati

Tarix davomida portret san'ati turli davrlarda o'ziga xos shakllarga ega bo'ldi. Uyg'onish davrida Leonardo da Vinchi, Rafael, Mikelanjelo kabi rassomlar inson ruhiyatini chuqur yorituvchi portretlar yaratganlar. Ayniqsa, Leonardo da Vinchining "Mona Liza" asari inson ichki dunyosini aks ettirish borasida eng yuqori natijalardan biri hisoblanadi.

Barokko va Rokoko davrlarida portretlar hashamat va nafislik bilan to'ldirildi. Rembrandt va Diego Velaskes singari rassomlar o'z asarlarida realizm va dramatik ifodani o'ziga xos tarzda ko'rsatdilar.

Zamonaviy portret san'ati esa turli uslub va texnikalar bilan boyitilgan. Bugungi kunda raqamli san'at va abstrakt yo'nalishlar portret janriga yangicha yondashuvlarni olib kirmoqda. Zamonaviy rassomlar inson ichki dunyosini nafaqat an'anaviy uslubda, balki innovatsion texnologiyalar yordamida ham aks ettirishga harakat qilmoqdalar.

Portret san'ati va inson psixologiyasi

Portret san'ati inson psixologiyasini o'rganishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Psixologlar va san'atshunoslar inson qiyofasidagi o'zgarishlar, mimikalar va rang tanlovlari orqali ularning ruhiy holati haqida xulosalar chiqarishlari mumkin. Portret terapiyasi esa insonning hissiy tajribalarini tushunish va ularni ifodalashga yordam beradigan usullardan biri sifatida keng qo'llanilmoqda.

Bundan tashqari, san'atshunoslar va psixologlar portret san'atining insonning o'ziga bo'lgan munosabatini shakllantirishdagi rolini ham o'rganmoqdalar. Masalan, turli davrlardagi avtoportretlar insonning o'z shaxsiyatini qanday qabul qilganligi haqida ma'lumot berishi mumkin.

Xulosa

Portret san'ati inson ruhiy olamini chuqur yoritish va tahlil qilishning samarali vositalaridan biridir. Inson qiyofasidagi har bir ifoda, har bir chiziq va rang tanlovi uning ichki dunyosini aks ettirishga xizmat qiladi. Tarixiy va zamonaviy san'at namunalari shuni ko'rsatadiki, portret san'ati faqat tashqi ko'rinishni emas, balki insonning ichki kechinmalarini ham ifodalash imkonini beradi.

Zamonaviy san'atning rivojlanishi bilan portret janri ham yangi texnikalar va yondashuvlar orqali boyib bormoqda. Portretlarni o'rganish esa inson psixologiyasini chuqurroq tushunishga va uning individual xususiyatlarini tahlil qilishga yordam beradi. Shu sababli, portret san'ati nafaqat estetik zavq bag'ishlovchi janr, balki insonni tushunishning eng muhim vositalaridan biri sifatida ham e'tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Gombrich, E. H. (2000). The Story of Art. Phaidon Press.
- 2.Berger, J. (1972). Ways of Seeing. Penguin Books.
- 3.Arnheim, R. (1974). Art and Visual Perception. University of California Press.
- 4.Freud, S. (1914). On Narcissism: An Introduction.
- 5.Kandinsky, W. (1911). Concerning the Spiritual in Art.

